

AYŞƏN MƏMMƏDRZAYEVA

*Bakı Şəhəri Ələt qəsəbəsi 110 №li tam orta
məktəbin direktor müavini*

TARİXİ ROMANLARDA ZAMAN DƏYİŞMƏSİ

Açar sözlər; tarixi, zaman, roman, obraz, xarakter, hadisə

Key words: history, time, novel, images, character, event

Ключевые слова: исторический, время, роман, характер, изображение, событие

Roman real həyatda baş vermiş hadisələrin yazıçı təxəyyülündə formalaşan və öz təxəyyülünə uyğun, ancaq reallıqdan uzaqlaşmayan gerçək həyatın bənzəri olan janrdır. Roman ədəbiyyatın elə bir janrıdır ki, burada həyatın açıqlanmayan tərəfləri qalmır. Bunun əsasında xalq dayanırsa, deməli, bu əsərdə əks olunan əsas obyekt xalqın özüdür. Müasir romanın da vəzifəsi budur. Yeni cəmiyyətin bədii təhlilini vermək. Xalqın görə bilmədiyi və ya görünməyən xüsusiyyətlərini açıb göstərərək, onları ayıltmaq, naqislikdən uzaq tutmaq. Roman yazan şəxs ilk öncə yazdığı romanda özünü təsvir etməlidir. Birbaşa iştirak etməsə də, öz varlığını əks etdirməlidir. Yəni öz ideali uğrunda çarpışan obraz yazıcının görmək istədiyini əks etdirdiyi üçün elə bir əsər yoxdur ki, orada yazıcının öz obrazı olmasın. Müasir dövr roman ədəbiyyatının digər bir faktı da var ki, cəmiyyətin inkişafı ilə əlaqədar olaraq daim dəyişir. Amma romanın elə növü var ki, burada dəyişiklik heç vaxt baş vermir ki, bu da tarixi romanlardır. Tarixi romanlarda tarixdəki hadisələr və ya tarixi şəxsiyyətlər haqqında yazılır. Burada yazıçı öz xəyal gücünü də istifadə edir. Tarixi romanlarda unutmamaq lazımdır ki, tarixi reallıq xəyali gerçəkliklə dəyişdirilə bilər. Tarixi roman yazmaq üçün hər hansı bir tarixi faktdan istifadə etməklə davam edilir, amma burada yazıçı dəqiq faktlar üzərində qalmaq məcburiyyətində deyil. Tarixi faktlarda, əlbəttə ki, təsdiq olunmayan, dəqiqləşməyən, boşluq yaradan tərəflər var ki, bu roman yazıçı təxəyyülü öz ehtimalları və idrakı ilə həmin boşluqları doldurur. “Tarixin ən gözəli belə faktlardan əskikdir. Yarandığı gündən mücərrəddir”(7, s82). Yazıçı tarixi romanı yazarkən diqqət etdiyi faktlar çoxdur, lakin, keçmişin adət-ənənəsini, qanunlarını, yaşam tərzini olduğu kimi əsərə daxil edə bilməz. O, faktların içərisindən yalnız özünə gərəkli olanları seçir. Təkmilləşdirir, öz bədii fikirlərini də əlavə edib əsəri formalaşdırır. Tarixi romanda bədiiilik özünü büruzə versə, onun əsasınca tarixi reallıq dayanır. Yəni hər bir tarixi romanda keçmiş epoxanın təsviri mərkəzdə dayanır.

«Azərbaycan tarixi romanı son onillikdə özünəməxsus inkişaf yolu keçmiş, yeni mövzu, problematika və sənətkarlıq məziyyətləri ilə zənginləşmişdir. Xüsusən nəsrimizin son vaxtlaradək diqqət yetirmədiyi bir sıra mövzular son Müstəqillik dövrü Azərbaycan romanı dövrün ədəbi prosesində önəmli yer tutmuşdur. Sovet dövründə ədəbiyyatımızda toxunulması bir növ yasaq olan ayrı-ayrı mərhələlərin mühüm hadisələri və görkəmli şəxsiyyətləri indi artıq diqqət mərkəzinə çəkilmişdir» (1,s521). Müstəqillik dövründə bu yazılar kifayət qədər öz varlığını təsdiqləmişdir. Tarixi roman yazmaq üçün yazıçı əsasən nələrlə diqqətyetirməlidir? Yazıçı elmi yolla araşdırdığı, əmin olduğu tarixi faktlar üzərindən əsəri yazmalıdır. Bu zaman onun təhrifi oxucuda heç bir şübhə oyatmaz. Yazıçı tarixi roman yazarkən insan cəmiyyətinin keçmişdə vacib olan və yaşanmış bir zamanı canlandırır. Zaman da təhrif edilmiş vəziyyətdə əks olunmasına baxmayaraq, əsər tarixi əsər sayılır. Tarixi romanı tədqiq edərkən ədəbiyyatşünas, İ.P.Varfolomey tarixi romanın üç tipini müəyyənləşdirmişdir: 1-tarixi-realist, 2-tarixi-romantik, 3-tarixi-oçerkvari. Tənqidçi, ədəbiyyatşünas alim T.Salamoğlu tarixi romanı tədqiq edərkən daha iki tip haqqında da fikri söyləmişdir: «...Sənədlilik tarixi roman üçün şərtolsa da, zəruri olan tarixi dövrün ruhunu düzgün əks etdirməkdir. Sənətkar öz əsərində tarixi sənədlərə, hadisə və şəxsiyyətlərə müraciət etməyə bilər, lakin nəsrin məzmunu, məna və mahiyyəti tarixi dövrün ruhunu düzgün inikas edərsə, bu əsərləri də tarixi əsər adlandırmaq olar.

Beşinci tip: son dövrdə tarixi mövzuda yazılan əsərlərdə elə keyfiyyətlər özünü göstərir ki, bu tarixi romanın spesifikasiyası ilə bağlı ənənəvi təsəvvürlərdən kənara çıxır və bu, janrdaxili təsnifatı zəruri edir.» (10,s156) Bu tiplər özünü müxtəlif romanlarda müxtəlif şəkildə göstərir. Məsələn, F.Kərimzadənin “Xudafərin körpüsü” romanı tarixi-romantik tipə daha uyğundur. Çünki bu əsərdə tarixi faktlardan çox şair romantikasına uyğun yazılıb. Xətayi fəth etdiyi torpaqları döyüş gücünə deyil, əqli ilə fəth edir.

Son dövr ədəbiyyatında isə yeni bir forma inkişaf etməyə başlayır ki, bu tarixi romanlarda postmodernist düşüncələrdir. K.Abdullanın “Yarımcıq Ölyazma” tarixi əsərində bu tip tam anlamında özünü büruzə verir. Əsər demək olar ki, təhrif olunmuş, keçmiş zaman qanunları yeni qanunlarla əvəz edilmiş, köhnə dövrün insanları yeni qanunlarla həyat sürülər.

Tarixi romanlarda zaman anlayışı nədir? Türk ədəbiyyatşünası Mehmet Kaplan deyir: “Tarixi romanların nəql etdiyi hadisələri tarix kitabları yazmaz. Elmi dəyəri olan kitablar şəxsiyyətlərin şəxsi həyatından söz etmər. Ancaq yazıçı tarixi hadisələrə öz sənətkarlıq bacarığını da əlavə edir. Buna baxmayaraq tarixi bir roman oxuyarkən hadisələri davam etdirən qəhrəmanların yazıçı tərəfindən yaradıldığını bilsək belə yenə də onların realılıqda yaşamış kimi bizi ram etdiklərini görürük”(5,s296).

Bir yazıçı tarixi roman yazarkən tarixi hadisələri və görünüşü tarix elmindən fərqləndirərək yenidən yarada bilər. O, tarixi əsəri yazarkən belə fantastika yoluna üz tutur. Bu zaman yazıçı həm real hadisələri, həm də ola biləcək hadisələri əks etdirir. F.Kərimzadənin “Çaldıran döyüşü” əsərində yazıçı İsmayılın Ərdəbili fəth etməsi səhnəsini oxuyarkən görürük ki, yazıçı burada döyüş yoluna yox, sülh yoluna müraciət etmişdir. İsmayıl öz zəkası və Hüseyn Lələnin də köməyi ilə əraziləri fəth edir. Bu o demək deyil ki, əsəri yazarkən yazıçı tam öz təxəyyülünə əsasən işləməlidir, əksinə yazıçı dövrünün, həyatının, fərdi detallarını yazarkən tarixi mənbələrə müraciət etməlidir. “F.Kərimzadə yeni faktlar əsasında dövrün ziddiyyət və çətinliklərini, qızılbaş bayrağı altında tarixi mübarizənin məqsədini, köklərini müasirlik ruhu ilə təsvir etmiş, qaranlıq səhifələri kifayət qədər işıqlandırmışdır” (4,s14) Əlbəttə ki, döyüş səhnələri də əks olunur. İsmayılın qardaşı Sultanəli bəy döyüşdə ölür. Aləmşahbəyim xanım düşmən əlinə keçməməsi üçün intihar edir.

Hər roman qəhrəmanı yazıcının qəlbindəki saysız sayda olan şəxsiyyət obrazlarının tumurcuğundan yaranmışdır. İstər fantastik, istər kosmik, istərsə də tarixi əsər olsun fərqi yoxdur qəhrəman fərqli xarakterlərin həqiqi üzleridir. “Əsər istər söz, istər yazı ilə təqdim edilsin, o inşa edilmiş bir quruluşdur. Təbii olaraq, müəyyən edilmiş bir məqsəd üçün inşa edilən bu quruluş, zamandan asılı olaraq əsl dəyərini tapır və zaman daxilində dərk edilir.” (8, s110)

Bədii əsərdəki müvəqqəti yer mövcud reallığı ehtiva edən aktual yer və qədim zamanlara enən tarixi yer şəklində ikiye bölünməsi – hər şeydən əvvəl sosioloji bir faktdır. Hadisələrin yazılma zamanı da həmin zamanı özündə paralel şəkildə aparan vaxtdır. Bu əsərlərdə hər iki zaman real olsa da, yenə də dövrün baş vermiş hadisələri kimi bunu dərk etməyə çalışan oxucu müvəqqəti zamanla hadisələrin zamanı hər üç zamanla bağlandığı üçün heç bir əsər mövcud zamandan məhrum deyildir. Necə ki hər üç zaman bir-birini heç zaman təsir etmir, əksinə bir-birini mənalandırır, eləcə də hadisələr də həmin zamana görə mənalandırılır.

Üstəlik yazıçı hadisələrin yaşandığı zamanı sadəcə il olaraq yox, ay, gün kimi də verə bilər. Hər cür hadisənin başında zamanı tarix olaraq günü ilə birlikdə mütləq bildirir. Məkanı ya da şəxsləri ikinci planda əks etdirsə də, zamanla bağlı boşluq buraxmamalıdır. Romanın əvvəlində, əsasən də, ilk cümləsində zamanı göstərməklə kifayətlənməyərək, hadisələrin gedişatında da tez-tez təkrarlanır. “Xudafərin körpüsü” əsərində tarix tam şəkildə göstərilməsə də, İsmayılın həbsxanadakı həyatı ilə başlayan roman onun XVI əsr hadisələrindən bəhs etdiyini açıq şəkildə ifadə etməkdədir. Beləliklə, digər başlıqları da oxuduqca zaman anlayışı ilə hərəkət edilsə, dövrün dövlət adamları və sosial görünüş yazıçı tərəfindən asanlıqla nəql edilir. “Aləmşahbəyim qalxdı. Yeddi yaşına qədər qoymuş oğlu İsmayılın yumşaq, iti barmaqlarını ovcuna aldı, kiçik hücrənin qapısına getdi”. (5,

s10) Bu cümlədən də göründüyü kimi əsərdə dəqiq zaman göstərilməmişdir, amma İsmayılın yaşı hadisələrin zamanını ifadə etməkdədir. Romanda hadisələr altı illik bir dövrü əhatə edir. Bu dövr böyük bir zamanı əhatə edir. Beləliklə, bu cür faktlar həmin dövrdəki hadisələrlə bərabər tarixləri də dolayısı yolla verilmişdir. Romanda təsvir olunan altı illik zamandan tək-tək yazmaq mümkün deyil. Bəzən hadisələrdən danışılarkən bəzi faktlar xatırlanır, burada keçmiş zamana nəzərən obraz öz keçmişini xatırlayır. Bu zaman da obrazın zamanı adlanır. Yazıçı bəzən geriye dönməklə, bəzən də gələcəklə bağlı məlumatlar verməklə hadisələrdən uzaqlaşa da bilər. Amma bu faktlar sırf həmin tarixiliklə bağlıdır. Hadisələrin tərkibinə daxil edilən hekayələr, Aləmşahbəyimin keçmişi xatırlaması, Heydər bəyin uşaqlığı və s. ya da tarixi bilgiler, zamanın axışında kəsiklər yaradır. Və bu zaman yazıçı əsas ardıcılığı pozmadan bu parçaları əsas mətnlə birləşdirməyi bacarmalıdır. Əks tədqirdə oxucu əsas hadisələrə ram olmuşkən əlavə hadisələr onu mətndən uzaqlaşdırı bilər. “Tarixilik elə bir kateqoriyadır ki, onun tələbləri mövzunun inkişafında, ideyanın açılışında, müəyyən məsələlərin qoyuluşunda və həllində olduğu kimi, dildə də gözlənilməlidir» (3, s1) “Xudafərin körpüsü” əsəri tarixi şəxsiyyəti, dövrün ictimai-siyasi vəziyyətini əks etdirmək baxımından uğurlu əsər sayılsa da, tarixi xronologiyanın təhrifinə yol verilmə baxımından bir o qədər də uğurlu hesab oluna bilməz. Q.Xəlilov, V.Quliyev kimi tədqiqatçılar əsəri tədqiq edərkən tarixin uğurlu şəkildə qələmə alınması haqqında müsbət fikirlər söyləmişlər. “XV əsrin ikinci yarısını əhatə edən əlli illik bir zaman kəsiyinin hadisələrini xronoloji ardıcılıqla romanın predmetinə çevirməklə F.Kərimzadə zamanın, dövrün ümumiləşmiş obrazını yaratmışdır”.(5,167). Bu əsərdə altı illik bir tarixi hadisə elə əks olunmuşdur ki, sanki olaylar bir gün və ya bir neçə saat ərzində baş verir. Həm də zaman fasilələri də əsərdə hiss edilmir. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi əsər tarixi-romantik üsluba daha uyğundur. “Tarixi-tomantik tipin əsas dominant cəhətlərindən biri bədii şərtilikdən istifadəyə güclü meyildir. Bədii şərtiliyin tarixi-romantik romanlardakı məzmunu genişdir. Bu bədii təsvir və ifadə vasitələrindən tutmuş bədii zamana, məkana qədər, həmçinin süjet qurmanın prinsiplərini, inkişaf mexanizmini, bədii məzmunun çoxlaylılığını və ideya polifonizmini əhatə edir.(3, s171-172). Bədii zaman tarixi romanlarda, deməkolar ki, ən çətin tərəfdir. Çünki bu tip əsərləri yazarkən tarixlik üzərində zamanı nə dərəcədə əks etdirməyi bacarmalıdır ki, oxucu marağına səbəb olsun. Tariximn öz zamanı ilə dövrün zamanı sinxron şəkildə elə qurulmalıdır ki, bir-birini tamsılasın. Ş.İsmayıl haqqında tədqiqlər öz zamanını nə dərəcədə əks etdirməyi bacarıb? Əslində istənilən bir əsər üçün vaxt eyni şəkildə bölüşdürülür. Fərq onların real və qeyri-real olmasındadır. Tarixi-romantik romanlarda da bu hal özünü hiss olunacaq şəkildə büruzə vermir. Amma bunlara baxmayaraq “romanda tarixiliyin ümdə şərtlərindən biri obrazların münasibətlərində, hərəkət,əxlaq,

mənəviyyat və düşüncə tərzlərində təsvir predmeti kimi götürülən zamanın reallığının ciddi şəkildə nəzərə alınmasıdır”(10,s184)

Bəzən əsas zamanla əsərin yazılma zamanı qarışdırılır. Əsas hadisənin baş verdiyi zaman olduğu üçün, əslində, qarışıqlıq baş verməməlidir. Çünki hadisənin baş verməsi ilə onun dərk edilib qələmə alınması arasında kifayət qədər zaman keçir. Hadisələrin ardıcılığı, vaxtı da bu zaman içində müəyyənləşdirilir. Hər yazıçı zamanı –hadisələrin zamanını istədiyi şəkildə əks etdirə bilər. Əsasən də, tarixi romanlarda xronoloji ardıcılıq əsas fakt kimi götürülsə belə yazıçı sərbəstdir. Yəni əsərlər kiçiklikdən böyüklüyə doğru inkişaf edir. Amma əgər yazıçı öz yazmaq istedadına güvənsə, o zaman bu ardıcılığı geriye doğru yazsa bilər. Məsələn, Ə.Cəfərzadənin “Eldən-elə” əsərində zaman dəyişməsi müəyyən qədər baş vermişdir. Belə ki əsər yazılmış xatirələr əsasında sistemləşdirildiyi üçün əsər baş qəhrəmanın hadisələri yaşadığından sonra qələmə alınmışdır. Əsərin ilk hissəsi olan “Ziyarət” başlığında Zeynalabdinin beş yaşından səfərə çıxmasına qədər hadisələr əks olunub ki, bu da onun qeyd etdiyi xatirələri əsasında yazılıb. Deməli, “yazıçı sondan başlayaraq "geriyə doğru", və ya ortadan başlayaraq "geriyə və irəliyə doğru" gedə bilər”. Yazıçı əsəri yazarkən şahidi olduğu zaman əsərin baş verdiyi zamandan daha çox diqqət yetirə bilər. Amma bu tarixi romanlar üçün keçərli deyil. Çünki obraz tarixi şəxsiyyət olduğu üçün mütləq öz zamanının qoyduğu qanunları icra etməlidir. Amma elə bir yazıçı yoxdur ki, yaşadığı dövrdən təsirlənməsin. “Hər romançının əsəri istər öz zamanının məsələlərini yazsın, istərsə də bu məsələlər fildişi bir qülləyə qaçışı təmsil etsin, ya açıq şəkildə, ya da dolaylı yolla yazıldığı zamanın sosial hadisələrin bir şərhidir” (9, s.232). Bu fikirlə Mendilov yazıçının dövründən nə dərəcədə təsirləndiyini ifadə edir. Zaman sürətlə irəliləyən və heç bir zaman durmayan bir vaxtdır ki, əsərə bunları tam şəkildə daxil etmək mümkün deyil.”Eldən-elə” əsərində həyatının otuz yeddi ilini səyahətdə keçirmiş bir şəxsin zamanını əsərə sığışdırmaq mümkün deyil. Bu zaman yazıçı hadisələri dəyərləndirməyi və əsasfaktlara daha çox üstünlük verməlidir. Çünki hadisələrin zamanı əsərin qələmə alınması zamanından daha çoxdur. Hadisələrin öz zamanı belə müxtəlif şəkildə ola bilər: hadisələr olduğu kimi, dəyişdirilmədən, qısaldılaraq və geniş şəkildə. Hadisələr olduğu kimi dəyişdirilmədən dedikdə tarixi romanlarda digər əsərlərdən fərqli olaraq zaman xronoloji ardıcılıqla verilir. Əgər tarix göstərilməsə belə, hadisələr ardıcıl cərəyan edir. Ona görə də tarixi romanlarda zaman anlayışı digərlərindən fərqlənir. Qısaldılmış şəkildə nəql olunan tarixi romanlarda əsəri danışan şəxs tarixi romandakı ardıcılığa əməl etmədən hadisələri nəql edir, bütün olanları əks etdirmək əvəzinə qısaldır, bəzi hadisələr əks olunmur, sadəcə əsas olanlar oxucuya çatdırılır. “Üçüncü gün günortadan

sonra qızılbaş qoşunu qalaya girdi və axşama yaxın Şirvanşahlar sarayı da, Qız qalası da onların əlində idi. Xəzinə də ələ keçmişdi. Qala qapıları taybatay açılmışdı İsmayıl Qızılqandın üstündə şəhərə girdi...”(10, s321). Bu ifadə onu göstərir ki, hadisələr qısaldılmışdır. Yazıçı bu müddət ərzində olanları ifadə etməyə ehtiyac duymamışdır. Çünki onun məqsədi Şah İsmayılın döyüş səhnələrini əks etdirmək deyil, İsmayılı bir şəxsiyyət kimi təqdim etməkdir. Deməli, yazıçı zaman qısaltmalarını bilərəkdən – düşünülmüş şəkildə həyata keçirir. Bu da onun əsəri yazmaq məqsədindən asılıdır. Üçüncü isə genişləndirilmiş zamandır. Qısaldılmış zamanın əksinə olaraq hadisələr bir neçə cümlə şəklində, ixtisarlarla deyil, daha geniş şəkildə, əlavələr də edilərək yazılır. “Xudafərin körpüsü”ndə bu səhnələr kifayət qədərdir. Bəzən hadisələrdə gələcəklə bağlı fikirlər belə göstərilə bilər. Zaman dayanır və keçmişdə olanlara geri dönmə obraz xatirələrə dalır. Zaman əlavələri etməklə yazıçı əsəri genişləndirir. Tarixi romanlarda bu genişləndirmədə daha çox keçmiş zaman əks olunur. Çünki keçmişə qayıtmaqda yazıçının məqsədi əsərdə danışılan hadisənin keçmişini aydınlaşdırmaqdır. Tarixi romanlarda az təsadüf olunan bir zaman forması var ki, bu da akronik zamandır. Roman yazılarkən yazıçı bu günü keçmişə, keçmiş bu günə hətta gələcəyi belə əsərə daxil edir. Bu da, əlbəttə ki, yazıçının təxəyyülündən asılıdır. Deməli, zaman romanda əsas rola sahibdir. Digər müxtəlif mövzulu əsərlərdə bu xüsusiyyət özünü daha çox göstərir. Çünki akronik zaman qarışıq zamandır. Zaman istənilən şəkildə dövr edə bilər. Tarixi romanlarda az təsadüf olunan bu zamana az da olsa rast gəlinirsə, deməli, hadisə ilə yazıçı arasında uzun bir zaman mövcuddur.

Son dövr ədəbiyyatda baş verən dəyişikliklər, yəni postmodernizm cərəyanının inkişafı tarixi romanlardan da yan keçməmişdir. Bu cərəyan özünün qoyduğu qanunlar tarixi romanlara da təsir etmişdir. Belə ki K.Abdullanın “Yarımçıq əlyazma” əsərini buna nümunə göstərmək olar. “Kamal Abdullanın «Yarımçıq əlyazma» romanının əsas özəlliklərindən biri əsərin strukturu ilə bağlıdır. Romanda bir-biri ilə əlaqə və rəhbəri olmayan süjetlərin təqdim olunması və biri-digərini tamamlaması maraq doğurur. Belə ki, romanda birinci süjet xəttində «Kitabi-Dədə Qorqud» dastanının, ikinci süjet xəttində isə Şah İsmayıl Xətai dövrünün əks olunması arasında böyük bir zaman kəsiyi mövcuddur. Buna görə də təsvir olunan hadisələr istər zaman, istərsə də məzmun baxımından kəskin şəkildə fərqlənir”.(2, s5)

Nəticə. Bütün bunlara baxmayaraq tarixi romanlar bütün dövrlərin ən işlək mövzularından biri olmuşdur. Bu gün də bu mövzuya müraciət edilir. Ədəbiyyatın strukturxüsusiyyətləri dəyişsə də, yeganə dəyişməyən, əksinə daha da çoxalan mövzudur. Və hər zaman aktual olan zamandır. Ədəbiyyatda tarix və zaman oxucunun hər zaman rastlaşdığı və rastlaşacağı anlayışdır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Axundlu Yavuz. Azərbaycan tarixi romanı: məsələlər, problemlər. Bakı: Adiloğlu, 2005, 596 s
2. Əhməd Sami Eelaydi "Müstəqillik dövrü Azərbaycan romanı-mövzu, problematika və sənətkarlıq məsələləri" 1991-2005.
3. Hüseynov Tofiq. Tarixi roman ustası. Bakı: Yazıçı, 1986, 1
4. Kərimzadə F. (metodik vəsait) "Xalqa aşırımın o üzündəki həqiqəti göstərən sənətkar", Bakı 2017
5. Kərimzadə F. "Xudafərin körpüsü" , Çəşioğlu,2007
6. International Journal of Social Science Volume 5 Issue 2, April 2012, s296.
7. Pamuk Orhan, Öteki renkler, İstanbul, İletişim yayınları, 1999
8. Roman sanatı , İstanbul1, 2001 s. 149-150.
9. Mendilow A.A., "Romanda Şimdiki Zaman", Roman Sanatı, Philip Stevick, çev. Sevim Kantarcıoğlu, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1988
10. Salamoğlu. T. "Ən yeni Azərbaycan ədəbiyyatı". Bakı - BQU-2008. s.232

A.Mammadrzayeva

Time change in historical novels

Summary

The concept of time in historical times has been examined in this article. There was a study of how time was shown in historical novels. The effects of past times on today's time have been studied, similar and distinctive features have been investigated. Historical novels also examine the history of the historical personality as well as the laws that time and the extent to which these laws influence the time.

In recent literature, a new form begins to develop, which is the postmodernist thought in the historical novels. In his "Incomplete Manuscripts" of K. Abdulin, this type of essence presents itself in its entirety. The work is almost distorted; the laws of the past are replaced by new laws; people of the old age live by new laws.

Historical novels in literature today have examined the change of time and the extent to which this change affects history. This study, we both historical novels and novels of the time, the concept of development in our literature review we try to

А.Мамедрзаева

Смена времени в исторических романах

Резюме

Концепция времени в историческом времени была рассмотрена в этой статье. Было исследование того, как время было показано в исторических романах. Влияние прошлых времен на сегодняшнее время было изучено, аналогичные и отличительные черты были исследованы. Исторические романы также исследуют историю исторической личности, а также законы того времени и степень, в которой эти законы влияют на время. Исторические романы в литературе сегодня исследуют изменение времени и степень, в которой это изменение влияет на историю.

В современной литературе начинает развиваться новая форма, которая является постмодернистской мыслью в исторических романах. В его «Неполных рукописях» К. Абдулина этот тип сущности проявляется во всей полноте. Работа почти искажена, законы прошлого заменены новыми, люди старости живут по новым законам.

В этой статье мы попытались исследовать временное понятие романа и состояние исторических романов нашей литературе.

Rəyçi: Ramil Əliyev

Filologiya elmləri doktoru, professor